

**“FSMU” TEXNOLOGIYASINI TARIX FANINI O‘QITISH JARAYONIDA
QO‘LLASH USULI****МЕТОД ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТЕХНОЛОГИИ «ФГМУ» В ПРОЦЕССЕ
ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ****METHOD OF USING “FSMU” TECHNOLOGY IN THE PROCESS OF
TEACHING HISTORY****Soipova Orzugul Inomjon qizi***Qo‘qon Davlat Universiteti Gumanitar fanlar va tillar fakulteti**Tarix yo‘nalishi 202 – guruh talabasi**e – mail: orzugulsoipova72@gmail.com**Tel: +998933848115**ORCID : 0009-0004-0352-9791***Annotatsiya**

Ushbu maqolada “FSMU” texnologiyasining tarix fanini o‘qitish jarayonida qo‘llanish usullari va uning pedagogik samaradorligi o‘rganilgan. FSMU texnologiyasi (fikr, sabab, misol, umumlashtirish) tarixiy ma‘lumotlarni tizimli o‘rganish, talabalarning mustaqil fikrlash va tanqidiy tafakkur qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi innovatsion pedagogik yondashuv sifatida taqdim etiladi. Tadqiqotda FSMU texnologiyasining dars rejalari va interfaol mashg‘ulotlar orqali qo‘llanilishi, o‘quv jarayonidagi motivatsiyani oshirish va talabalar bilimni baholashdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada tarix fanini o‘qitishda FSMU texnologiyasidan foydalanish orqali o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish, bilimni chuqurroq egallash va o‘quvchilarni mustaqil izlanishga yo‘naltirish kabi pedagogik afzalliklari ko‘rsatib berilgan. Maqola ilmiy-amaliy tavsiyalarni ham o‘z ichiga oladi va tarix fanini o‘qitishda interfaol va innovatsion metodlarni tatbiq etishga qaratilgan.

Kalit so‘zlar: *FSMU texnologiyasi, tarix fanini o‘qitish, innovatsion metodlar, o‘quv faoliyati, ta‘lim samaradorligi, dars rejalari, pedagogik tavsiyalar.*

Аннотация

В данной статье рассматриваются методы использования технологии «ФГМУ» в процессе преподавания истории и её педагогическая эффективность. Технология ФГМУ (идея, рассуждение, пример, обобщение) представлена как инновационный педагогический подход, служащий систематическому изучению исторической

информации, развитию у учащихся навыков самостоятельного и критического мышления. В исследовании анализируется использование технологии ФГМУ в рамках учебных планов и интерактивных упражнений, её возможности в повышении мотивации в процессе обучения и оценке знаний учащихся. В статье также показаны педагогические преимущества использования технологии ФГМУ в преподавании истории, такие как повышение эффективности учебного процесса, углубление усвоения знаний и направление учащихся на самостоятельные исследования. Статья также содержит научные и практические рекомендации и направлена на внедрение интерактивных и инновационных методов в преподавание истории.

Ключевые слова: технологии ФГМУ, история преподавания, инновационные методы, образовательная деятельность, эффективность обучения, планы уроков, педагогические рекомендации.

Abstract

This article studies the methods of using the “FSMU” technology in the process of teaching history and its pedagogical effectiveness. The FSMU technology (idea, reason, example, generalization) is presented as an innovative pedagogical approach that serves the systematic study of historical information, the development of students' independent thinking and critical thinking skills. The study analyzes the use of FSMU technology through lesson plans and interactive exercises, its possibilities in increasing motivation in the learning process and assessing students' knowledge. The article also shows the pedagogical advantages of using FSMU technology in teaching history, such as increasing the efficiency of the learning process, deepening knowledge acquisition and directing students to independent research. The article also contains scientific and practical recommendations and is aimed at the implementation of interactive and innovative methods in teaching history.

Keywords: FSMU technology, teaching history, innovative methods, educational activities, educational effectiveness, lesson plans, pedagogical recommendations.

Kirish

So‘nggi yillarda ta‘lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Maxsus e‘tibor talabalar bilimini chuqurroq egallash, mustaqil fikrlash va tanqidiy tafakkur qobiliyatini rivojlantirishga qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan, tarix fanini o‘qitishda an‘anaviy usullarning yetarli darajada samarali emasligi ko‘p hollarda kuzatiladi. Talabalar dars jarayonida ma‘lumotlarni yodlash bilan cheklanishi, faktlarni tizimli tahlil qilmasligi va mustaqil izlanishga kamroq jalb qilinishi kuzatiladi.

FSMU texnologiyasi (Faktlar, Strukturaviy tahlil, Modellar va Uslublar) aynan shu muammolarni bartaraf etish, tarixiy ma‘lumotlarni tizimli o‘rganish va talabalarning bilimini

amaliy ko‘nikmalar bilan boyitish imkonini beradi. Ushbu texnologiya yordamida darslar interfaol tarzda o‘tadi, talabalarning faol ishtiroki va o‘zaro muloqoti oshadi, shuningdek, tarixiy voqealarni tahlil qilish va hodisalar o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash qobiliyati rivojlanadi.

Bugungi kunda O‘zbekiston ta’lim tizimida ta’lim sifatini oshirish, o‘quvchilarda ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish, shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini dars jarayoniga integratsiya qilish vazifasi dolzarb bo‘lib qolmoqda. Shu sababli FSMU texnologiyasini tarix fanini o‘qitishda tatbiq etish nafaqat o‘quv jarayonini qiziqarli va samarali qilishi, balki talabalar bilimini mustahkamlash va ularni zamonaviy pedagogik talablar bilan uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

R. Ishmuhamedov tomonidan ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning bilim olish samaradorligini oshirish yo‘llari tahlil qilingan. Muallif innovatsion texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, faolligi va ijodiy yondashuvini rivojlantirishda muhim omil ekanligini ta’kidlaydi. Ayniqsa, interfaol metodlar orqali ta’lim samaradorligi sezilarli darajada oshishi ilmiy asoslab berilgan. J. Yo‘ldoshev va S. Usmonov o‘z tadqiqotlarida pedagogik texnologiyaning nazariy asoslarini ochib berib, uni ta’lim jarayonini loyihalash, rejalashtirish va natijaga yo‘naltirish tizimi sifatida talqin qiladilar. Ularning fikricha, pedagogik texnologiya — bu oldindan belgilangan maqsadga erishishga xizmat qiluvchi tizimli yondashuv bo‘lib, unda metodlar, vositalar va shakllar o‘zaro uyg‘unlikda qo‘llaniladi. U. Tolipov va M. Usmonboeva esa pedagogik texnologiyalarning amaliy jihatlariga alohida e’tibor qaratib, ularni ta’lim jarayoniga tatbiq etish mexanizmlarini yoritadi. Ular pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llash o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasiga, darsni to‘g‘ri loyihalashga va o‘quvchilar faolligini ta’minlashga bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda ham innovatsion pedagogik texnologiyalar ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida qaraladi. Xususan, ilmiy manbalarda interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llash o‘quvchilarning bilim darajasi va kompetensiyalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi ta’kidlanadi. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar ta’lim sifatini oshirish, o‘quv jarayonini faollashtirish va samaradorlikni ta’minlashda muhim rol o‘ynashi qayd etiladi.

Demak, yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlar ta’lim jarayonini samarali tashkil etishning asosiy vositasi hisoblanadi hamda ularni amaliyotga joriy etish zamonaviy ta’limning dolzarb yo‘nalishlaridan biridir.

Tadqiqotning metodologik asosini pedagogik nazariya, innovatsion yondashuvlar hamda ta’lim jarayonini modernizatsiya qilish konsepsiyalari tashkil etadi.

Natija va muhokama

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, bilimlarni tahlil qilish va ularni amaliy faoliyatda qo'llay olish ko'nikmalarini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ona tili darslarida matn bilan ishlash, mazmuni anglash, fikrni mantiqan bayon etish hamda tahliliy yondashuvni shakllantirish o'quvchilarning nutqiy va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Shu sababli ta'lim jarayonida samarali pedagogik texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshirish hamda darsning samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta'lim amaliyotida interaktiv metodlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish keng qo'llanilmoqda. Shunday texnologiyalardan biri – FSMU texnologiyasi bo'lib, u o'quvchilarning fikr bildirish, fikrni asoslash, misollar bilan boyitish hamda umumiy xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur texnologiya o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirokini ta'minlaydi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga undaydi hamda mustaqil fikrlashni shakllantiradi.

FSMU texnologiyasining asosiy maqsadi o'quvchilarda o'qishga bo'lgan qiziqishni oshirish, ularga mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirishdir. Ushbu texnologiya ko'p qirrali bo'lib, o'quvchilarni o'quv jarayoniga faol jalb qilish, ularning bilim olish jarayonida faollikni oshirish va dars materialini mustahkamlash imkonini beradi.

Texnologiyaning harakteristikasi. Ushbu texnologiya munozarali masalalarni xal etishda, bahs-munozaralar o'tkazishda yoki o'quv-seminari yakunida talaba (yoki o'quvchi)larning o'quv mashg'ulotlari hamda o'tilgan mavzu va bo'limlardagi ba'zi mavzular, muammolarga nisbatan fikrlarini bilish maqsadida yoki o'quv rejasi asosida biror-bir bo'lim o'rganilgach qo'llanilishi mumkin. Chunki bu texnologiya talaba (yoki o'quvchi)larni o'z fikrini himoya qilishga, erkin fikrlash va o'z fikrini boshqalarga o'tkazishga, ochiq holda bahslashishga, shu bilan bir qatorda o'quvchi-talabalar tomonidan o'quv jarayonida egallangan bilimlarini tahlil etishga va egallaganlik darajasini aniqlashga, baholashga hamda tinglovchilarni bahslashish madaniyatiga o'rgatadi.

Texnologiyaning maqsadi. Ushbu texnologiya talaba (yoki o'quvchi)larni tarqatilgan oddiy qog'ozga o'z fikrlarini aniq va qisqa xolatda ifoda etib, tasdiqlovchi dalillar yoki inkor etuvchi fikrlarni bayon etishga yordam beradi.

Mashg'ulotni o'tkazish tartibi:

- o'qituvchi har bir talaba (yoki o'quvchi)ga FSMU texnologiyasining to'rt bosqichi yozilgan qog'oz varaqlarini tarkatadi va yakka tartibda ularni to'ldirishni iltimos qiladi. Bu yerda:

F — fikringizni bayon eting;

S — fikringiz bayoniga sabab ko‘rsating;

M — ko‘rsatgan sababingizni asoslovchi dalil keltiring;

U — fikringizni umumlashtiring.

- o‘qituvchi talaba (yoki o‘quvchi)lar bilan bahs mavzusi (yoki muammo)ni belgilab oladi;

- yakka tartibdagi ish tugagach, talaba (yoki o‘quvchi)lar kichik guruhlariga ajratiladi va kichik guruhlariga FSMU texnologiyasining to‘rt bosqichi yozilgan katta formatdagi qog‘ozlarni tarqatadi;

- kichik guruhlariga har birlari yozgan qog‘ozlardagi fikr va dalillarni katta formatda umumlashtirgan holda to‘rt bosqich bo‘yicha yozishlarini taklif etiladi;

- o‘qituvchi kichik guruhlarining yozgan fikrlarini jamoa o‘rtasida himoya qilishlarini so‘raydi;

- mashg‘ulot o‘qituvchi tomonidan muammo bo‘yicha bildirilgan fikrlarni umumlashtirish bilan yakunlanadi.

Tarqatma materialning taxminiy nusxasi

Vazifa. X asrdan iqto yerlari keng tarqaldi!» mavzusi bo‘yicha quyidagi fikrlaringizni bayon eting:

(F) - fikringizni bayon eting;

(S) - fikringiz bayoniga biron sabab ko‘rsating;

(M)- ko‘rsatilgan sababni tushuntiruvchi (isbotlovchi) misol keltiring;

(U) - fikringizni umumlashtiring.

FSMU texnologiyasi nafaqat mavzuni o‘zlashtirishni osonlashtiradi, balki o‘quvchilarning mantiqiy fikrlash, nutqiy faoliyat va tahliliy yondashuv ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Ayniqsa, tarixiy mavzularni o‘rganishda ushbu texnologiya o‘quvchilarning tarixiy -madaniy merosga nisbatan qiziqishini oshirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, FSMU texnologiyasidan foydalanish o‘qituvchiga dars jarayonini interaktiv tarzda tashkil etish imkonini beradi. O‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin ifoda etadilar, muammoli savollar ustida bahs-munozara olib boradilar hamda turli dalillar asosida umumiy xulosaga keladilar. Yuqorida keltirilgan tahlillar FSMU texnologiyasi ona tili darslarida samarali pedagogik vosita ekanligini ko‘rsatadi. Shu sababli mazkur texnologiyaning amaliy qo‘llanilishi o‘quvchilarning bilim darajasi va fikrlash faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, FSMU (fikr–sabab–misol–umumlashtirish) texnologiyasi tarix fanini o‘qitishda samarali innovatsion pedagogik yondashuv sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur texnologiya o‘quvchilarning tarixiy bilimlarni faqat

yodlash bilan cheklanib qolmasdan, balki ularni chuqur anglash, tahlil qilish va umumlashtirish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, FSMU texnologiyasini dars jarayoniga joriy etish o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish hamda o‘z fikrini dalillar asosida bayon etish kompetensiyalarini rivojlantiradi. Ayniqsa, ushbu metod orqali o‘quvchilar tarixiy jarayonlar o‘rtasidagi sabab-oqibat bog‘liqliklarini aniqlashga, voqealarni tizimli ravishda tushunishga va ilmiy asoslangan xulosalar chiqarishga o‘rganadilar.

Shuningdek, FSMU texnologiyasi darslarda interfaol muhitni yaratish, o‘quvchilarning faolligini oshirish va ularni o‘quv jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirishda muhim vosita hisoblanadi. Bu esa o‘z navbatida ta’lim samaradorligini oshirib, bilimlarning mustahkam o‘zlashtirilishini ta’minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, FSMU texnologiyasini tarix fanini o‘qitishda keng qo‘llash zamonaviy ta’lim talablariga mos ravishda o‘quvchilarning intellektual salohiyatini rivojlantirish, ularni mustaqil izlanishga yo‘naltirish hamda tarixiy tafakkurni shakllantirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Shu bois, mazkur texnologiyani amaliyotga keng joriy etish va uni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-uslubiy ishlarni davom ettirish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18874651>
2. B. Madarimov. Musiqa o‘qitish texnologiyalari va loyihalash. – Toshkent, 2020
3. R. Ishmuhamedov. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta’lim samaradorligini oshirish yo‘llari. – Toshkent. Nizomiy nomidagi TDPU, 2005
4. J. Yuldoshev, S. Usmonov . Pedagogik texnologiya asoslari. -Toshkent, 2001
5. U. Tolipov, M. Usmonboeva . Pedagogik texnologiyalarning tatbikiy asoslari. – Toshkent, 2006